

# สงครามเย็น (Cold War)

## : เรื่องเก่านำมาเล่าใหม่

น.อ.รศ. ทองใบ วีรพันธ์ทางกูร  
ประจำโรงเรียนนายเรือ ปฏิบัติราชการกองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์

สงครามเย็น (Cold War) ตามคำนิยามในหนังสือพจนานุกรมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ “The International Relations Dictionary” คือ สภาวะความตึงเครียดและความเป็นปฏิปักษ์กันอย่างรุนแรงระหว่างมหาอำนาจตะวันตกกับค่ายคอมมิวนิสต์ของยุโรปตะวันออก ซึ่งเริ่มต้นขึ้นภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองยุติ และสิ้นสุดลงเมื่อระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ล่มสลายในสหภาพโซเวียต (Soviet Union) และเกิดรัฐบาลประชาธิปไตยที่มีอิสระขึ้นในประเทศต่าง ๆ ในยุโรปตะวันออกในช่วงปลายทศวรรษปี ๑๙๙๐

ที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็นเรื่องของสงครามเย็นตามนิยามข้างต้น ซึ่งสงครามเย็นนี้ได้กลายเป็นประวัติศาสตร์ไปแล้ว แต่เห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจเรื่องประวัติศาสตร์โลกและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จึงนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาอันยาวนานถึง ๔๖ ปี ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๔๕ ถึง ค.ศ. ๑๙๙๑ ตามลำดับตั้งแต่ต้นจนจบตามลำดับนี้

### ๑. สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตเป็นสองอภิมหาอำนาจ

สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตเป็นสองอภิมหาอำนาจ (Superpowers) ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งทั้งสองอภิมหาอำนาจนี้ต่างมีพันธกิจทางด้านอุดมการณ์ของฝ่ายตน คือ ฝ่ายสหรัฐอเมริกามีพันธกิจด้านลัทธิประชาธิปไตยแบบทุนนิยม ส่วนสหภาพโซเวียตก็มีพันธกิจทางด้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ทั้งสองฝ่ายต่างมีเครือข่ายพันธมิตร และมีประเทศโลกที่สาม (The Third World) เป็นลูกไล่หรือลูกกะโล่ (Client States) ที่ต้องการจะตั้งมาเข้าฝ่าย กับมีอาวุธนิวเคลียร์ที่มีอำนาจทำลายล้างอยู่ในคลังแสงของตน ที่พร้อมจะนำมาใช้ได้ตลอดเวลา

### ๒. ทวีปยุโรปถูกแบ่งแยกเป็น ๒ ฝ่าย

ช่วงที่มีสงครามเย็นอยู่นี้ ทวีปยุโรปถูกแบ่งแยกออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนหนึ่งอยู่ภายใต้การกำกับของกองกำลังทหารจำนวนมากของสหรัฐอเมริกาและเครือข่ายขององค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (NATO) กับอีกส่วนหนึ่งอยู่ภายใต้การกำกับของกองทัพอันเกรียงไกรของสหภาพโซเวียต และเครือข่ายพันธมิตรของกติกาสัญญาออร์ซอ (Warsaw Pact)

### ๓. ประเทศเยอรมนีถูกแบ่งแยกเป็น ๒ ประเทศ

ในส่วนของประเทศเยอรมนีที่พ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่สองนั้น ได้ถูกแบ่งแยกออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งอยู่ภายใต้การยึดครองของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส เรียกว่า เยอรมนีตะวันตก (West Germany) กับอีกส่วนหนึ่งถูกยึดครองโดยสหภาพโซเวียต เรียกว่า เยอรมนีตะวันออก (East Germany) ในปี ค.ศ. ๑๙๖๑ เยอรมนีตะวันออกได้สร้างกำแพงเบอร์ลิน (Berlin Wall) แบ่งแยกกรุงเบอร์ลินตะวันออกออกจากเบอร์ลินตะวันตก กำแพงเบอร์ลินนี้เป็นสัญลักษณ์ของการแบ่งแยกยุโรป ซึ่งนายกรัฐมนตรี วินสตัน เชอร์ชิลล์ แห่งอังกฤษ เรียกว่า “ม่านเหล็ก” (Iron Curtain)

### ๔. ตะวันออกและตะวันตกขัดแย้งแต่มีเสถียรภาพ

แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างตะวันออกกับตะวันตก (East – West Relations) ในช่วงสงครามเย็นจะมีลักษณะเป็นปฏิปักษ์และมีความขัดแย้งกัน (East-West Conflict) แต่กรอบของความสัมพันธ์ ก็มีลักษณะมีเสถียรภาพดีพอควร และความขัดแย้งกันนี้ก็มิได้ลุกลามจนเกิดเป็นสงครามร้อนรบพุ่งกันอย่างขนานใหญ่ และถึงแม้ว่าทางค่ายของสหภาพโซเวียตจะมีได้เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกของสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ของค่ายตะวันตก แต่ประเทศส่วนใหญ่ของโลกก็ได้เข้ามาเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ (United Nations) ซึ่งแตกต่างจากกรณีขององค์การสันนิบาตชาติ (League of Nations) ที่ล่มสลายไปในช่วงเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง

### ๕. สหรัฐอเมริกาและพันธมิตรหัวเกรงว่าสหภาพโซเวียตจะยึดครองยูเรเชีย

ความหวั่นวิตกของฝ่ายตะวันตกโดยการนำของสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น ก็คือ กลัวว่าสหภาพโซเวียตอาจจะเข้าครอบครองยุโรปตะวันตกทั้งหมด โดยการยกกองทัพเข้ารุกรานโดยตรง หรือโดยการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์แล้วยึดอำนาจการปกครองของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปตะวันตกที่ยังยากจนและอ่อนแอภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งหากเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นจริง ก็จะทำให้ฐานทางเศรษฐกิจของผืนแผ่นดินใหญ่ยุโรปและเอเชีย หรือที่เรียกว่ายูเรเชีย (Eurasian Landmass) นับตั้งแต่ยุโรปจนจรดไซบีเรีย ตกอยู่ภายใต้การครอบครองของประเทศหนึ่งเดียวคือสหภาพโซเวียต แผนการมาร์แชลล์ (Marshall Plan) ซึ่งเป็นโครงการให้ความช่วยเหลือเพื่อฟื้นฟูบูรณะเศรษฐกิจของยุโรปจึงได้ถูกนำมาใช้ อันเป็นการสนองตอบต่อความกลัวต่าง ๆ ดังกล่าว และก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ฝ่ายตะวันตกได้จัดตั้งพันธมิตรเครือข่ายของนาโตขึ้นมา อันส่งผลให้ครึ่งหนึ่งของงบประมาณทางการทหารของโลกถูกทุ่มสู่ภูมิภาคยุโรป และมีการทุ่มงบประมาณทางการทหารเพื่อการแข่งขันในด้านอาวุธนิวเคลียร์ของแต่ละอภิมหาอำนาจ ทำให้แต่ละมหาอำนาจได้ผลิตอาวุธนิวเคลียร์ฝ่ายละนับพันนับหมื่นลูก

### ๖. สหรัฐอเมริกาดำเนินนโยบายสกัดกั้นอิทธิพลของคอมมิวนิสต์

สหรัฐอเมริกาได้นำนโยบายสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ที่เรียกว่า The Policy of Containment มาใช้ในช่วงปลายทศวรรษปี ๑๙๔๐ ซึ่งนโยบายนี้ก็เป็นความพยายามที่จะยุติการขยาย

อิทธิพลของสหภาพโซเวียตทั่วโลกในหลายระดับในเวลาพร้อม ๆ กัน ทั้งทางด้านการทหาร ด้านการเมือง ด้านอุดมการณ์ และด้านเศรษฐกิจ สหรัฐอเมริกามีเครือข่ายฐานทัพทางทหารและเครือข่ายพันธมิตรกระจายอยู่ทั่วโลก นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงหลายทศวรรษต่อมา ซึ่งมีการดำเนินการตั้งแต่การให้ความช่วยเหลือต่างประเทศ การถ่ายทอดทางเทคโนโลยี ไปจนถึงการเข้าแทรกแซงทางการทหารและการทูต ล้วนแล้วแต่ถูกนำมาใช้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตทั้งสิ้น

### ๗. การปฏิวัติของคอมมิวนิสต์จีนแผ่นดินใหญ่ก็เป็นตัวแปรที่สำคัญ

การปฏิวัติของคอมมิวนิสต์จีน (The Chinese Communist Revolution) ในปี ค.ศ. ๑๙๔๙ ได้นำไปสู่การเป็นพันธมิตรระหว่างจีนแผ่นดินใหญ่กับสหภาพโซเวียต แต่ต่อมาจีนเกิดแตกคอกับสหภาพโซเวียตมาเป็นอิสระในช่วงทศวรรษปี ๑๙๖๐ เนื่องจากจีนคัดค้านการเคลื่อนไหวของสหภาพโซเวียตที่จะยึดแนวทางการอยู่ร่วมกันโดยสันติ (Peaceful Co-existence) กับสหรัฐอเมริกา ในช่วงปลายทศวรรษปี ๑๙๖๐ พวกเยาวชนหัวรุนแรงของจีน ซึ่งต่อต้านทั้งสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต ได้เข้ามามีบทบาทในการปกครองจีนแผ่นดินใหญ่ ในยุคปฏิวัติทางวัฒนธรรม ที่ได้สร้างความสับสนวุ่นวายและการทำลายล้างอย่างรุนแรง แต่บรรดาผู้นำจีนมีความรู้สึกหวาดหวั่นสหภาพโซเวียตมาก จึงได้หันไปมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษปี ๑๙๗๐ โดยเริ่มต้นด้วยการเดินทางไปเยือนจีนของประธานาธิบดีริชาร์ด เอ็ม. นิกสัน ของสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. ๑๙๗๒

### ๘. จีนแสดงบทบาทเป็นผู้ถ่วงดุล

ในระหว่างสงครามเย็น จีนพยายามแสดงบทบาทเป็นผู้ถ่วงดุล (Balancer Role, เหมือนอย่างที่อังกฤษเคยแสดงบทบาทนี้ในยุโรปในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง) เพื่อถ่วงดุลของสองอภิมหาอำนาจมิให้ทำการคุกคามโลกในแต่ละช่วงเวลา ในปี ค.ศ. ๑๙๕๐ สงครามเกาหลีได้ระเบิดขึ้นเมื่อคอมมิวนิสต์เกาหลีเหนือได้บุกโจมตีและเข้ายึดครองพื้นที่ส่วนใหญ่ของเกาหลีใต้ ซึ่งเป็นพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา สหรัฐอเมริกาและพันธมิตร (ภายใต้อำนาจของสหประชาชาติที่ได้มาในช่วงหลังจากสหภาพโซเวียตเดินออกจากที่ประชุมคณะมนตรีความมั่นคงเพื่อประท้วง) ได้ทำการโจมตีตอบโต้และเข้ายึดครองพื้นที่ส่วนใหญ่ของเกาหลีเหนือ จีนจึงได้ส่งกองกำลังที่เรียกว่า “อาสาสมัคร” ไปช่วยเหลือเกาหลีเหนือ และสงครามก็เกิดการยืดเยื้อที่ใกล้เส้นพรมแดนเดิมจนกระทั่งปี ค.ศ. ๑๙๕๓ จึงได้มีการเจรจาพักรบ สงครามเกาหลีนี้มีผลให้สหรัฐอเมริกามีท่าทีแข็งกร้าวต่อลัทธิคอมมิวนิสต์มากยิ่งขึ้น

#### ๙. สงครามเย็นคลายตึงเครียดก่อนจะเกิดวิกฤติการณ์คิวบา

สงครามเย็นได้ผ่อนคลายความตึงเครียดลงหลังการถึงแก่อสัญกรรมของนายโยเซฟ สตาลิน ของสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. ๑๙๕๓ ได้มีการประชุมสุดยอด (Summit Meeting) ระหว่างผู้นำของสองอภิมหาอำนาจในนครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในปี ค.ศ. ๑๙๕๕ พอสถานการณ์ดีขึ้นมาไม่ทันไร สหภาพโซเวียตก็ส่งรถถังบุกเข้าไปปราบปรามประชาชนที่ลุกฮือต่อต้านรัฐบาลฮังการี ในปี ค.ศ. ๑๙๕๖ (และสหภาพโซเวียตได้กระทำเช่นเดียวกันนี้เมื่อเกิดเหตุการณ์ซาร์อยในเชโกสโลวะเกีย ในปี ค.ศ. ๑๙๖๘) และโครงการขีปนาวุธโซเวียต ซึ่งสามารถส่งดาวเทียมสปุตนิก (Sputnik) ขึ้นสู่วงโคจรของโลกในปี ค.ศ. ๑๙๕๗ ก็ได้สร้างความตื่นตระหนกแก่สหรัฐอเมริกา ในประเทศคิวบา หลังจากการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ของนายฟิเดล คาสโตร ในปี ค.ศ. ๑๙๕๙ สหรัฐอเมริกายุบายต่อต้านการปฏิวัติครั้งนี้ในปี ค.ศ. ๑๙๖๑ โดยส่งกองกำลังชาวคิวบาพลัดถิ่นในสหรัฐอเมริกาที่ผ่านการฝึกโดยซีไอเอจำนวน ๑,๓๐๐ คนยกพลขึ้นบกที่เบย์ออฟพิกส์ (Bay of Pigs) แต่ถูกกองกำลังของนายฟิเดล คาสโตรสังหารหรือถูกจับได้ทั้งหมด

#### ๑๐. วิกฤติการณ์ขีปนาวุธคิวบา

วิกฤติการณ์ขีปนาวุธคิวบา (The Cuban Missile Crisis) ในปี ค.ศ. ๑๙๖๒ เกิดขึ้นเมื่อสหภาพโซเวียตเข้าไปติดตั้งขีปนาวุธนิวเคลียร์พิสัยปานกลางในคิวบา วัตถุประสงค์ของสหภาพโซเวียตในการนี้ก็เพื่อจะลดความตึงเครียดด้านอาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ของตนซึ่งจะทำให้ตนสามารถยิงขีปนาวุธเข้าสู่สหรัฐอเมริกาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการตอบโต้ต่อการที่สหรัฐอเมริกาเข้าไปติดตั้งขีปนาวุธใกล้พรมแดนของสหภาพโซเวียตทางด้านประเทศตุรกี และเพื่อป้องปรามมิให้สหรัฐอเมริการุกรานคิวบาเป็นหนที่สอง แต่ทว่าผู้นำของสหรัฐอเมริกาเห็นว่า การติดตั้งขีปนาวุธของสหภาพโซเวียตในคิวบาครั้งนี้เป็นการคุกคามและเป็นการยั่วยุฝ่ายตน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ถูกเปิดเผยในภายหลังทำให้ได้ทราบว่าวิกฤติการณ์ครั้งนี้จวนเจียนจะระเบิดเป็นสงครามนิวเคลียร์ระหว่างสหรัฐอเมริกา กับสหภาพโซเวียต ดีแต่ว่าประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี แห่งสหรัฐอเมริกาได้หันไปใช้วิธีปิดล้อมทางเรือเพื่อบีบบังคับให้สหภาพโซเวียตปฏิบัติตามความต้องการของสหรัฐอเมริกา และฝ่ายสหรัฐอเมริกาเองก็ได้ให้คำมั่นสัญญาเพื่อเป็นการไว้หน้าสหภาพโซเวียตว่าจะไม่รุกรานคิวบาในอนาคต วิกฤติการณ์ครั้งนี้จึงรอดพ้นจากการเกิดสงครามนิวเคลียร์ระหว่างสองอภิมหาอำนาจได้อย่างหวุดหวิด ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในสนธิสัญญาห้ามทดลองนิวเคลียร์อย่างจำกัด (The Limited Test Ban Treaty) ในปี ค.ศ. ๑๙๖๓ ซึ่งเป็นสนธิสัญญาห้ามทดลองนิวเคลียร์ในชั้นบรรยากาศ และทั้งสองฝ่ายก็ยังเริ่มให้ความร่วมมือกันในการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การสำรวจอวกาศ และอื่น ๆ

### ๑๑. ใช้สงครามตัวแทนช่วงชิงความได้เปรียบระหว่างกันในกลุ่มประเทศโลกที่สาม

สองอภิวินิจฉัยมักจะช่วงชิงความได้เปรียบของฝ่ายตนในกลุ่มประเทศโลกที่สาม (The Third World) โดยแต่ละฝ่ายจะให้การสนับสนุนในสงครามตัวแทน (Proxy War) ที่ฝ่ายตนให้การสนับสนุนและให้คำแนะนำที่เกิดการขัดแย้งกันในสงครามกลางเมือง (Civil War) โดยทั้งสองอภิวินิจฉัยจะเลือก “ถือหาง” ฝ่ายที่ตนเห็นว่าจะเอื้อประโยชน์ให้แก่ตน ยกตัวอย่างเช่น สหรัฐอเมริกาเดิมเคยหนุนหลังรัฐบาลของประเทศเอธิโอเปีย และสหภาพโซเวียตหนุนหลังประเทศโซมาเลียประเทศเพื่อนบ้าน แต่พอในทศวรรษปี ๑๙๗๐ เมื่อเกิดการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ขึ้นในประเทศเอธิโอเปีย ทำให้รัฐบาลใหม่ต้องไปขอความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียต สหรัฐอเมริกาก็ได้เปลี่ยนใจหันกลับมาให้การสนับสนุนแก่ประเทศโซมาเลีย อย่างนี้เป็นต้น

### ๑๒. สหรัฐอเมริกาเพื่อยงปล้ำในสงครามเวียดนาม

นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น มีข้อบกพร่องตรงที่มองความขัดแย้งในระดับภูมิภาคโดยนำไปรวมกับความขัดแย้งระหว่างตะวันตกกับตะวันออก จากการมองเช่นนี้ทำให้สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนแก่รัฐบาลที่นิยมตะวันตก แต่ไม่เป็นที่นิยมของประชาชนในท้องถิ่นในกลุ่มประเทศยากจนในโลกที่สาม และที่สร้างความอับอายให้แก่สหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรงมากที่สุดได้แก่สงครามเวียดนามในทศวรรษปี ๑๙๖๐ สงครามครั้งนี้สร้างความแตกแยกให้แก่ประชาชนชาวอเมริกันและประสบความล้มเหลว ไม่สามารถป้องกันการเข้ายึดครองของฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ เวียดนามใต้ตกเป็นของคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ. ๑๙๗๕ อันเป็นการส่งสัญญาณให้เห็นความอ่อนแอของสหรัฐอเมริกา และส่งผลต่อไปให้สหรัฐอเมริกาประสบความล้มเหลวในตะวันออกกลาง โดยถูกฝ่ายอาหรับคว่ำบาตรน้ำมัน และรัฐบาลของพระเจ้าซาร์แห่งอิหร่านที่นิยมตะวันตกถูกโค่นล้มในปี ค.ศ. ๑๙๗๙

### ๑๓. สหภาพโซเวียตบุกอัฟกานิสถาน

ในช่วงที่สหรัฐอเมริกาเกิดความอ่อนแอขึ้นมาเอง สหภาพโซเวียตได้ที่ก็ได้รุกรานประเทศอัฟกานิสถานในปี ค.ศ. ๑๙๗๙ แต่สหภาพโซเวียตก็ต้องเผชิญชะตากรรมเหมือนสหรัฐอเมริกาในเวียดนาม คือไม่สามารถปราบปรามกองทัพของฝ่ายกบฏที่สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนได้ กองทัพสหภาพโซเวียตต้องถอนออกจากอัฟกานิสถานอย่างทุลักทุเลหลังจากทำสงครามยืดเยื้อมาเป็นเวลา ๑๐ ปี ซึ่งก็เป็นการส่งสัญญาณให้เห็นความอ่อนแอที่เกิดขึ้นกับสหภาพโซเวียตอีกเหมือนกัน

### ๑๔. สหรัฐอเมริกาเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางทหาร

ในขณะที่ตัวกันนั่นเอง ประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน ของสหรัฐอเมริกา ก็ได้เสริมสร้างกองทัพสหรัฐอเมริกาให้เกิดความแข็งแกร่ง และได้ให้การสนับสนุนกองทัพฝ่ายกบฏในประเทศที่เป็นพันธมิตรของสหภาพโซเวียต เช่น ที่ประเทศนิการากัว ประเทศแองโกลา (ตลอดจนฝ่ายกบฏใน

ประเทศกัมพูชา) และประเทศอัฟกานิสถาน ความสัมพันธ์ระหว่างสองอภิมหาอำนาจตะวันตกหลังจก นายมิกาอิล กอร์บาชอฟ ได้อำนาจรัฐในสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ.๑๙๘๕ แต่สมรภูมิมสงครามตัวแทนในประเทศกลุ่มโลกที่สามบางประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในอัฟกานิสถาน และแองโกลา ยังคงมีสงครามกลางเมืองที่โหดร้ายทารุณอยู่ต่อไปจนก้าวเข้าสู่ยุคศตวรรษใหม่

### ๑๕. ประชาธิปไตยเบ่งบานและคอมมิวนิสต์เหี่ยวเฉา

ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๙๘๙ กลุ่มพลังมวลชนที่สนับสนุนประชาธิปไตยได้เดินขบวนที่ ย่านจัตุรัสเทียนอันเหมินในกรุงปักกิ่งของจีน ได้ถูกรัฐบาลคอมมิวนิสต์จีนกระทำการปราบปรามอย่างรุนแรง ราวปี ค.ศ.๑๙๙๐ ขณะที่สหภาพโซเวียตยังมีอยู่ดีมีสุขอยู่นั้น ประเทศทางยุโรปตะวันออกได้เริ่มทยอยเปลี่ยนแปลงรัฐบาลจากคอมมิวนิสต์เป็นประชาธิปไตยภายหลังจากเดินขบวนของกลุ่มพลังมวลชนประเทศแล้วประเทศแล้ว และได้เกิดการพังทลายของกำแพงเบอร์ลินในปลายปี ค.ศ.๑๙๘๙ อันเป็นสัญญาณบ่งบอกถึงการยุติของสงครามเย็นและการแบ่งแยกยุโรป และประเทศเยอรมนีได้รวมประเทศเป็นหนึ่งเดียวอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ.๑๙๙๐ นายมิกาอิล กอร์บาชอฟ ผู้นำของสหภาพโซเวียตยินยอมสูญเสียอำนาจในประเทศต่าง ๆ เหล่านี้โดยมุ่งมั่นที่จะระดมความสนใจมาที่ การฟื้นฟูบูรณะภายในของสหภาพโซเวียตภายใต้หลักการทางเศรษฐกิจที่เรียกว่าเปเรสตรอยกาและหลักการเปิดเผยในการอภิปรายทางการเมืองที่เรียกว่าการสนอสต์ อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. ๑๙๙๑ สหภาพโซเวียตก็ได้เกิดการล่มสลาย สาธารณรัฐรัสเซีย และอดีตสาธารณรัฐต่าง ๆ ของสหภาพโซเวียตต่างกระเสือกกระสนดิ้นรนตลอดทศวรรษที่ ๑๙๙๐ เพื่อต่อสู้กับการล่มสลายทางเศรษฐกิจและการคลัง ภาวะเงินเฟ้อ การฉ้อราษฎร์บังหลวง การสงคราม และความอ่อนแอทางด้านทหาร ซึ่งในที่สุดสาธารณรัฐที่แตกแยกออกมาเหล่านี้ก็ได้หันมามีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยทางการเมือง ทางด้านประเทศจีนแม้ว่าจะยังคงมีการปกครองตามระบอบคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีรัฐบาลที่นิยมใช้อำนาจต่อไป แต่ก็มีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมและหลีกเลี่ยงความขัดแย้งทางด้านทหาร และตรงข้ามกับยุคสงครามเย็นจีนยังได้พัฒนาความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับทั้งสหรัฐอเมริกาและรัสเซีย (ซึ่งเป็นตัวแทนอันชอบธรรมของสหภาพโซเวียตในฐานะสมาชิกถาวรในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ) และได้เข้าร่วมในระบบการค้าแบบเสรีของโลกอีกด้วย

### ๑๖. คำถามสำคัญ : สหภาพโซเวียตล่มสลายเพราะเหตุใด ?

บรรดานักวิชาการมีความเห็นที่ไม่ลงรอยเดียวกันกับคำตอบของคำถามที่ว่า สหภาพโซเวียตล่มสลายเพราะเหตุใด ? นักวิชาการพวกหนึ่งก็ว่า สหภาพโซเวียตล่มสลาย เพราะความเข้มแข็งทางการทหารของสหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน ที่ไปบีบบังคับให้สหภาพโซเวียตต้องเกิดการล่มสลายในขณะที่พยายามจะเร่งการแข่งขันทางด้านอาวุธกับสหรัฐอเมริกา ในขณะที่นักวิชาการอีกพวกหนึ่งก็ว่า สหภาพโซเวียตประสบกับความล้มเหลวจากภาวะถดถอยภายในมาหลายทศวรรษมาแล้ว และได้ถึงจุดระเบิดขึ้นเพราะความอ่อนแอในการปกครองภายในของ



สหภาพโซเวียตเองหาได้มาจากเหตุปัจจัยภายนอกแต่อย่างใดไม่

### ๑๗. ผลกระทบของการสิ้นสุดสงครามเย็นต่อประเทศกลุ่มโลกที่สาม

เมื่อสงครามเย็นยุติลง ก็ไม่มีการช่วงชิงอิทธิพลระหว่างสองอภิมหาอำนาจในกลุ่มประเทศโลกที่สาม ที่เคยถูกใช้ให้เป็นสมรภูมิสงครามตัวแทน (Proxy War) อีกต่อไป โลกจึงสงบจากกลุ่มผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์สายต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคอมมิวนิสต์สายสหภาพโซเวียต อีกกว่าหนึ่งทศวรรษ เราเรียกยุคต่อมาว่ายุคหลังสงครามเย็น (Post-Cold War Era).

---

### เอกสารอ้างอิง

Goldstein, Joshua. **International Relations**. 2 nd ed. Pearson Longman, 2005.

Plano, Jack C. and Olton, Roy. **The International Relations Dictionary**. 3 rd ed. ABC-CLIO, 1982.